

Березовська-Чміль Олена Борисівна

Кандидат політичних наук

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Стаття присвячена сучасним теоретичним підходам до трактування поняття та сутності національної безпеки. Проаналізовано основні принципи, напрями та складові національної безпеки. Досліджено сучасні тенденції та пріоритети національної безпеки України. Ключові слова: національна безпека, держава, народ, суверенітет, територіальна цілісність.

Поняття «національна безпека» є досить складним, багатограним і поширеним в науковому дискурсі. Також воно стало невід'ємним атрибутом більшості військово-політичних та зовнішньополітичних концепцій, міжнародних угод і декларацій, аналітичних та прогностичних розробок довгострокового глобального плану. Наукова проблематика національної безпеки вже перетворилась у самостійну академічну галузь в межах загальнотеоретичних, міждисциплінарних та стратегічних досліджень. Проте досі відсутнє чітке загальновизнане тлумачення поняття «національна безпека», незважаючи на його широке використання.

Значний внесок у дослідження проблеми національної безпеки здійснили такі науковці, як Ареф'єва О., Барановський О., Березін М., Бичко І., Бланк І., Гансова Є., Гаращук О., Гуленков М., Давидюк О., Демент'єв В., Донець Л., Задорожний Г., Іванота Т., Ільїн І., Козаченко Г., Лукашевич М., Мезенцева Н., Мельник А., Мунтіян В., Михайлов В., Михальченко М., Недолішний П., Новак Н., Олуйко В., Пазенюк В., Покропивний С., Попов М., Радченко Я., Реверчук М., Рибалко В., Ситник Г., Скуратівський В., Тумар М., Чернявський А., Шахов В., Шевцов О., Шира Т. та інші.

Можемо погодитись із українською дослідницею О. Гаращук, що визначає національну безпеку як систему, в якій безперервно взаємодіють інтереси особи, суспільства, держави й загрози цим інтересам. До основних її елементів фахівці відносять політичну, економічну, соціальну, інформаційну, науково-технологічну, екологічну, гуманітарну та воєнну безпеку. Загрозами національній безпеці виступають такі дії, що ускладнюють або ж унеможливають реалізацію національних економічних інтересів і створюють небезпеку для соціально-економічної та політичної систем, національних цінностей, життєзабезпечення національної безпеки країни [2, с. 30].

Виходячи із правового визначення національної безпеки України, головними її об'єктами є громадянин – його права і свободи; суспільство – його духовні та матеріальні цінності; держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканість кордонів. Їх місце й роль – динамічні, і визначаються характером суспільних відносин, політичним устроєм, рівнем загроз [3].

Основними принципами забезпечення національної безпеки України є: пріоритет прав людини; верховенство права; пріоритет мирних засобів у вирішенні конфліктів; адекватність заходів захисту національних інтересів реальним та потенційним загрозам; демократичний цивільний контроль за воєнною сферою, а також іншими структурами в системі забезпечення національної безпеки; додержання балансу інтересів особи, суспільства та держави, їхня взаємна відповідальність; чітке розмежування повноважень органів державної влади [4].

До основних складових забезпечення національної безпеки можемо віднести: захист суспільно-державного ладу, забезпечення суверенітету та територіальної цілісності, захист від техногенних катастроф та загроз здоров'я народу, забезпечення економічної та політичної незалежності народу, боротьбу зі злочинністю та охорону громадського порядку.

Якщо національну безпеку розглядати як такий стан функціонування суспільства, за якого у повному обсязі забезпечуються територіальна цілісність, конституційний лад, суверенітет і прогресивний розвиток, реалізуються права і свободи громадян, то реальна загроза одній зі складових безпеки в період соціального напруження характеризує цю стадію розвитку як суспільно небезпечну. Звідси, будь-яка з форм соціального протесту (страйк, економічна блокада, маніфестація з елементами відкритої непокори і протидії правоохоронним органам), нехтування правилами її проведення набуває характеру суспільно небезпечного стану розвитку.

На наш погляд, пріоритетним напрямом діяльності держави із забезпечення національної безпеки є попередження та мінімізацію зовнішніх і внутрішніх загроз. Необачливе, непрогнозоване, ризиковане та безвідповідальне ставлення до зовнішніх та внутрішніх загроз країні, відсутність своєчасних дій щодо попередження їх прояву обумовлюють нестабільний та небезпечний стан зі значними негативними наслідками та втратами людського, економічного, воєнного, інноваційного, науково-технічного, інформаційного та інших потенціалів держави. У будь-якій сфері безпеки все світове співтовариство працює на упередження виконання та мінімізацію ризиків, небезпек, викликів різного спрямування. Україні необхідно цей шлях прокладати та укріпляти, оскільки нестабільність у державі призводить до погіршення

морально-психологічного стану суспільства, вимагає подолання загроз життю та здоров'ю людини, обумовлює незадоволеність суспільними відносинами та сенсом власного життя.

Окрім того, державна політика із забезпечення національної безпеки повинна бути спрямована на реалізацію соціальних інтересів громадян України, оскільки людський капітал – це найцінніший стратегічний ресурс існування і розвитку держави, а максимальне врахування соціальних інтересів громадян повинно стати критерієм оцінки в системі державного управління.

Політичні процеси в Україні впродовж останніх років свідчать, що зниження життєвого рівня та загострення економічної кризи зумовлюють посилення протестних настроїв населення, що в свою чергу може призвести до масових акцій, збройних протистоянь та сепаратистських проявів в регіонах. Внаслідок невирішеності питань власності, недосконалості податкової політики, значної корумпованості системи державного управління послаблюється мотивація до трудової активності, що в свою чергу приводить до психологічного невдоволення, маргіналізації населення, поширення соціальних хвороб, кримінальних злочинів та посилення напруги. Якщо не врахувати окреслені чинники, то вони можуть становити загрозу національній безпеці, оскільки призводять до соціально-політичної нестабільності, зниження територіальної мобільності населення, професійної деградації та втрати кваліфікації внаслідок тривалого перебування в стані безробіття та сфері неформальної зайнятості, відтоку закордон висококваліфікованого кадрового потенціалу.

Джерела

1. Закон України про основи національної безпеки України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Гарашук О. Соціальна складова національної безпеки та сталого розвитку в умовах глобалізації. Економічний аналіз. 2017. Том 27. № 1. С.28-34.
3. Концепція національної безпеки України: постанова Верхов. Ради України від 16 січ. 1997 р. № 397. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 10.
4. Куценко В. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку. Чернівці, 2011. 656 с.

Орлова Алина Владимировна

Учреждение образования «Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины»

РАЗВИТИЕ ЖЕНСКОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: К НЕКОТОРЫМ ВОПРОСАМ ГОСУДАРСТВЕННОГО ПЛАНИРОВАНИЯ

В статье рассмотрены особенности реализации Национальных планов действий по обеспечению гендерного равенства в Республике Беларусь в направлении развития женского предпринимательства. Выделены основные организационно-экономические проблемы их реализации. Обоснован вывод о необходимости стратегического акцента в реализации поддержки женского предпринимательства. Ключевые слова: женское предпринимательство, поддержка женского предпринимательства, инструменты поддержки, национальный план.

У статті розглянуті особливості реалізації Національних планів дій щодо забезпечення гендерної рівності в Республіці Білорусь в напрямку розвитку жіночого підприємництва. Виділено основні організаційно-економічні проблеми їх реалізації. Обґрунтовано висновок про необхідність стратегічного акценту в реалізації підтримки жіночого підприємництва. Ключові слова: жіноче підприємство, підтримка жіночого підприємства, інструменти підтримки, національний план.

Женское предпринимательство с каждым играет все большую роль в социально-экономическом развитии Республики Беларусь. По итогам 2018 года в стране насчитывалось более 57 тыс. женщин-предпринимателей, что составляло 31,5% от общей численности предпринимателей [1].

Поддержка женского предпринимательства в Республике Беларусь осуществляется через общую практику поддержки малого и среднего бизнеса. Правовая и институциональная основа, а также инфраструктура поддержки малого и среднего бизнеса не дифференцированы по гендерному признаку. Среди инструментов поддержки предпринимательства отдельной программы, направленной на женщин-предпринимателей (потенциальных или действующих) нет. При этом очевидна несогласованность стратегических государственных программ с точки зрения развития женского предпринимательства, что, в свою очередь, актуализирует необходимость принятия специальной программы [2].

Первым документом в Республике Беларусь, затрагивающим вопросы женского предпринимательства, является Национальный план действий по улучшению положения женщин на 1996-2000 гг. [3]. Этот план задал общий вектор для последующих программных документов. За период 2001-2020 гг. в стране утверждены пять планов: Национальный план действий по обеспечению гендерного равенства в Республике Беларусь на 2001-2005 гг.; Национальный план действий по обеспечению гендерного равенства в Республике Беларусь на 2008-2010 гг.; Национальный план действий по обеспечению гендерного равенства в Республике Беларусь на 2011-2015 гг.; Национальный план действий